

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-81>

**INDIVIDUAL ISSUES OF DEFINING THE CONCEPT
OF “ENVIRONMENT” AS AN OBJECT OF CRIMINAL LAW
PROTECTION**

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДОВКІЛЛЯ»
ЯК ОБ’ЄКТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ**

Chernysh M. O.

*PhD in Law,
Associate Professor at the Department
of Criminal Law Disciplines,
Dnipro State University
of Internal Affairs
Dnipro, Ukraine
ORCID ID: 0009-0000-6416-7617*

Черниш М. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін,
Дніпровський державний
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
ORCID ID: 0009-0000-6416-7617*

Поняття «довкілля» як об’єкта кримінально-правової охорони є фундаментальним для визначення правових меж і підходів до захисту природного середовища. У вітчизняному законодавстві та кримінально-правовій науці довкілля розглядається як складний багатокомпонентний феномен, що включає природні ресурси, екосистеми та умови, які забезпечують життєдіяльність людини. Однак у науковій літературі тривають дискусії щодо його визначення, адже дослідники вказують на складність одночасного охоплення як окремих природних ресурсів, так і екологічної безпеки в цілому.

Тобто, особливу увагу привертає необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, що визначають екологічні права та обов’язки держав. Аналіз поняття «довкілля» дозволяє вдосконалити кримінально-правові норми, підвищити ефективність охорони природного середовища і розробити нові механізми відповідальності за кримінальні правопорушення проти довкілля. У цьому контексті важливим є саме чітке визначення змісту досліджуваного поняття, що враховує термінологічні, правові та екологічні аспекти.

Так, під терміном «довкілля» у першій редакції Наказу МНС України «Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об’єктів» від 18 грудня 2000 року № 338 розумілось

оточення, у якому функціонує об'єкт (повітря, вода, земля, флора, фауна тощо) [1].

Водночас з положень ст. 293 Цивільного кодексу України, які роз'яснюють зміст права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, вбачається, що останнє - це все, з чим людина стикається у процесі свого існування, включаючи природне, штучне (антропогенне), виробниче і побутове середовище, предмети використання і споживання та умови побуту [2].

У цьому випадку термін «довкілля» збігається із законодавчо визначеним терміном «середовище життєдіяльності людини», тобто сукупність об'єктів, явищ і факторів середовища (природних і техногенних), які безпосередньо оточують людину і визначають умови її життя, харчування, праці, відпочинку, навчання і виховання (ст. 1 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення») [3]. Іншими словами, «довкілля» можна розглядати як природне, виробниче, побутове, освітнє та інше середовище життєдіяльності людини.

Серед вітчизняних дослідників найбільш точно визначення поняття «довкілля» належить Костицькому В. В., який переконаний, що «довкілля - це простір, необхідний і доступний для виживання людства, на який впливає суспільство, що в ньому проживає» [4, с. 19]. При цьому залучення нових природних умов у сферу матеріального виробництва означає, що компоненти довкілля стають соціалізованими елементами суспільного життя - або як засоби виробництва, або як різноманітні об'єкти суспільного чи приватного споживання. У зв'язку з цим питання охорони довкілля як життєвого простору людини охоплює охорону природи, раціональне використання природних ресурсів та екологічну безпеку здоров'я і життя людини.

Топчієв О.Г. розглядає поняття «довкілля» як взаємодіючу сукупність природних і антропогенних об'єктів, речовин, умов і явищ - глобальне середовище, в якому відбувається (здійснюється) життєдіяльність людини, функціонування суспільства, пропонує розуміти його як біологічний і небіологічний розвиток природи [5, с. 65-66].

Хижня Л.Є. розуміє під поняттям «довкілля» сукупність матеріальних, енергетичних та інформаційних чинників, що прямо чи опосередковано взаємодіють з об'єктами оцінки. Об'єктом оцінювання може бути будь-який об'єкт біологічного і неживого світу, на будь-якому рівні його системної організації [6, с. 79]. Вбачається, що

довкілля включає в себе природні ресурси та природні умови, які багато теоретиків розглядають як складові природного середовища.

Удот В.Ф. під «довкіллям» розуміє сукупність компонентів природного середовища, природних, природно-штучних і штучних. До компонентів природного середовища, таким чином, відносяться різні природні об'єкти та природні ресурси. Однак винятки можуть бути зроблені для природних явищ, оскільки вони є частиною природного середовища [7, с. 47].

У зв'язку з цим, ми сформуваали авторське визначення поняття «довкілля», як об'єкта кримінального-правової охорони, під яким слід розуміти систему антропогенних та природних факторів, взаємообумовленість яких впливає на середовище проживання та життєдіяльності людства. Це поняття включає у себе усі зовнішні умови існування людини, тобто не лише природні (середовищеутворюючі), а й неприродні (штучні) об'єкти, що спричиняють антропогенні, техногенні та природні впливи на довкілля.

Отже, довкілля є складним і багатокомпонентним об'єктом, що охоплює природні ресурси, екосистеми та умови для життєдіяльності людини. У кримінально-правовій доктрині воно виступає родовим об'єктом, який потребує комплексного підходу до захисту. Дискусії щодо визначення довкілля як об'єкта кримінально-правової охорони акцентують на необхідності чіткого розмежування між його складовими. Ефективний захист довкілля потребує вдосконалення правових норм і гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Література:

1. Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єкт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-01#Text>
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Відомості Верховної Ради України (ВВР) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3856-12>
4. Костицький В. В. Екологічне право України : підручник. Дрогобич: Коло, 2012. 360 с.
5. Топчієв О. Г. Концепція довкілля - сучасний напрям інтеграції природничо- та суспільно-географічних досліджень. Український географічний журнал. 2017. № 3. С. 64-70.

6. Хижня Л.Є. Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері захисту довкілля. Правові засади суверенного розвитку України в сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31 січня – 1 лютого, 2020). Київ: ТНУ, 2020. С. 78–81

7. Удот В. Природне довкілля як чинник формування відповідальності у дітей дошкільного віку. Acta Paedagogica Volyniensis. № 1. С. 45-50.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-82>

CONCEPT, CONTENT, ESSENCE AND LEGAL SUPPORT OF INCLUSIVENESS IN EDUCATION

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, СУТНІСТЬ ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В ОСВІТІ

Kunts S.V.

*Postgraduate student at the Department
of International
and European Law,
State non-commercial company «State
university «Kyiv
aviation institute»
Kyiv, Ukraine*

Кунц С.В.

*аспірант кафедри міжнародного
та європейського права,
Державне некомерційне
підприємство
«Державний університет
«Київський авіаційний
інститут»
м. Київ, Україна*

Проблема дослідження. Науковиця А. І. Берендєєва підкреслює, що інклюзія виходить за межі освітньої сфери, охоплюючи всі аспекти суспільного життя, і є необхідною умовою економічного та соціального розвитку держави. Е. С. Дмитренко звертає увагу на декларативність окремих норм міжнародних документів та потребу вдосконалення національного законодавства, проведення гендерних аудитів і правової експертизи для подолання нерівності. Ю. П. Дмитренко розглядає гендерну рівність як фундаментальну складову реалізації прав людини та показник рівня розвитку демократії, що прямо впливає на економічний і політичний розвиток держави. Ю. І. Мисюк наголошує, що право на освіту нині виходить на один рівень із політичними та